

תעוד חברים ברשם-קול

ארכיון מעין-צבי

דורית נתיב

זכרונות חיים

בשנים 1925 - 1948

מעין-צבי
ארכיון-הקבוצה

הוקלט בשנת: 1990

עריכה ע"י: אווה אדוריאן

מספרי קלטות: 73,72

ראיון ע"י: שולמית קוגלמן

דורית נתיב

היום ה-21.10.1990 דורית נתיב ואני, שולמית קוגלמן מכינות ביחד את ההקלטה של חברים לוידאו.

אני הגעתי למסקנה שטוב שהילדים ידעו קצת עלי, כי כשהם היו ילדים פשוט לא הרביתי לספר להם דברים מאוד קשים, שעברו עלי כי חשבנו שיותר טוב שהילדים לא ידעו אבל היום חושבים אחרת. אולי חבל שלא עשיתי זאת, אבל הסיבה היתה תמיד זו, כשהתכוונתי לזה שנכנסתי להתרגשות כזו שחשבתי שלא אוכל לשלוט בי ולא נעים היה לי לבכות לפני הילדים שלי, אם כי אח"כ הייתי מתגברת. בזמן האחרון הגעתי למסקנה שמותר לבכות ושמותר להם לדעת מהשהו ממה שעבר עלי.

ילדות ונעורים

אני באה מטרנסילבניה ושם העיר סקזים ריגן. חיו בה 25000 תושבים ודיברו שם בשלושת השפות, צ'כית, הונגרית ורומנית. היו שם גרמנים מסכסוניה מאוד אנטישמים אשר היו מפגינים את האנטישמיות שלהם בברוטליות כאשר הרגישו שיכולה להיות להם השפעה.

בעיר שלנו ~~שלנו~~ רק ברחוב הרגשתי כאילו אני שונה, לא בביה"ס כי למדתי בביה"ס יהודי. בדרך לביה"ס שהיה מאוד רחוק, נתקלתי תמיד בבנהים גסים שהתנהגותם היתה לא נעימה ואז שאלתי את עצמי למה אנחנו צריכים להיות שונים, למה אני לא כמו כלן אותם האזרחים האחרים? אמנם אז הייתי בגיל צעיר מאוד, אבל האחים שלי היותר מבוגרים היו צריכים להתקוטט אתם ולהראות להם שהם יותר חזקים. אבל היו גם גויים אתם היו לנו יחסים יפים מאוד.

שולמית: המצב הזה היה כשהיית קטנה בכיתה א' או ב'?

דורית: אז הייתי הולכת למקומות לא מרוחקים אבל בגיל יותר מאוחר, כשהייתי כבר נערה, רצו להשפיל אותי, היו קוראים לי יהודיה מסריחה, או יהודיה עם כינים, בכל אופן האחים שלי הגנו עלי. היום זה לא נחשב כל כך למילות גנאי אבל אז זה השפיל אותי. אני הייתי הכי צעירה במשפחה, אחי ואחותי היו כבר ציונים, הם כבר דיברו כמה מילים בעברית. היתה תנועת הבונים בעיירה והשומר הצעיר וכך גם אני שמעתי וחלמתי על ארץ ישראל,

המפעל היה קשור לחברת פולסטר, חברה מאוד גדולה ושם גם קיבלנו דירה עם חשמל והסקה, הכל בחינם וזה היה דבר גדול. גם לאחר שאבא נפטר יכולנו להשאר ולגור שם.

אחרי מות האב

הלכתי לבית ספר יהודי, למדתי 6 כיתות עממי בסה"כ. אהבתי מאוד מאוד ללמוד אבל לדאבוני לא היה כסף להמשך לימודי. כאשר אבא נפטר האח הגדול היה בן 15 והוציאו אותו מבית הספר כי הוא צריך היה לפרנס את המשפחה, אם כי הוא היה מאוד מוכשר. נתנו לו עבודה בהנהלת חשבונות בבית החרושת הזה. המפעל השתרע על שטח עצום, כמו עיירה קטנה. את הדירה נתנו לנו בזכות אבא כי הוא עבד שם באמת כל כך הרבה שנים. האח השני היה עוזר בחופשות, היה מוכר בביה"ס ספרים והם היו מביאים עוד כמה גרושים הביתה. המודעות שלהם לעזור היתה עצומה, וכך גדלנו באווירה של עזרה הדדית אחד לשני, באווירה יוצאת מן הכלל יפה. ביום שישי, בליל שבת היה מאוד יפה ישבנו יחד ושרנו אחרי הארוחה והיינו לוקחים את אמא קצת לטייל בחוץ.

הבעיות התחילו בכך ששלושת האחים שלי היו במחתרת הקומוניסטית והמפלגה הקומוניסטית היתה אסורה, כך אחי שנתפס, ישב בבית הסוהר. שולמית: זה היה לפני בואם של הגרמנים? דורית: כן ב-1940 קיבלו ההונגרים את טרנסילבניה בחזרה, (עד אז היא היתה שייכת לרומניה). כשההונגרים נכנסו עלתה הבעיה איך הם יתיחסו ליהודים, כי הם אהבו את הגרמנים, הם עכ"פ תפשו את כל הרשת הקומוניסטית וב-1941 הם לקחו את שלושת האחים ועשו חיפוש בבית. אח אחד היה כבר בצבא ואחד היה כבר נשוי, לא ידענו לאן לקחו אותם ומה קורה איתם. הסתבר שהכניסו את האחים למחנה ריכוז בהונגריה במשך השנה שוחרר האח הצעיר שהיה בן 18, אמנס הוא היה צריך להתיצב כל יום במשטרה, אבל זה כבר היה שיפור במצב. כך אני נשארתי לבדי עם אמא והמצב היה קשה, הייתי אז בת 15-16. אמנס אנחנו המשפחות של הבחורים האלה היינו גם כן חשודות ובמעקב, ומי שהלך איתי גם כן היה במעקב כך שיכולתי להתחבר רק אל בחורים או שהיו מצפצפים על המצב או שבמילא הם היו שותפים לאותו עבר. כך כל בחור, אפילו שמצאתי חן בעיניו, לא כל כך רצה להתחבר איתי. שולמית: מתי בדיוק התחלפה בהונגריה הממשלה? דורית: נדמה לי ב-1944 כי אז הפשיסטים שלטו כבר עם כל הזכויות.

ארכיון קבי מעין צבי

ראיון עם דורית נתיב

בטרנסילבניה לקחו את היהודים ב-1944 - זו היתה הברית ההונגרית - גרמנית. למפלגה ההונגרית קראו -סלושי, היהודים ידעו שמוציאים אותם מהבתים אבל לא רצינו להאמין שמוציאים אותם רחוק אלא חשבו שלוקחים אותם לאיזה מחנה רכוז, בגלל זה שהם לא מספיק נאמנים בעיני השלטונות, בכל אופן חשבנו שכולנו נשאר בהונגריה.

הוצאת היהודים

במאי 44 לקחו אותנו קודם כל לגטו באותה העיר בה גרנו. במקום הזה היה בית חרושת עזוב ללבנים וכל האזור הזה היה קרוב ליערות, אני לא הכרתי את המקום הזה בכלל מקודם. כל אחד קיבל קצת מקום לשכב בו, אף אחד מהאחים שלי לא היה אז בבית. המצב, מבחינת המזון, היה מאוד קשה. מי שלקח מהשהו מהבית היה לו מה לאכול. בישלנו פטריות, אינני זוכרת בדיוק על איזה כיריים בישלנו שם, היה נורא קשה, אינני זוכרת מה שאכלנו בכלל. ביקשו מכמה בחורות שיכבסו לחיילים גרמנים פצועים את הכביסה שלהם עבור כמה חתיכות לחם. גם אני הלכתי לעבודה קשה זו, ההרגשה היתה לא פשוטה. את החיילים הביאו לעיירה שלנו כדי שיבראו שם. עכ"פ שמרו לנו שם צלחת עם אוכל טוב ואת הלחם הבאנו הביתה. יום אחד הודיעו לנו שיקחו אותנו משם, שנתכונן לכך ושכל אחד יכול לקחת על הגב שלו כמה שהוא יכול לסחוב. לא ידענו אז מה זה תרמיל, תפרתי מהשהו מאולתר, ושמנו בפנים קצת איטריות וחתיכת לחם לדרך. לא ידעתי מה עוד לקחת, חשבנו שחבל על כל חפץ שלא יהיה אתנו, ולקחנו כל מיני בגדים. אמא לא היתה בריאה ומאוד חלשה. סידרו אותנו בשורה של 5 איש והובילו אותנו דרך כל העיר. זה היה מצב משפיל בצורה איומה. יותר גרוע מזה שלקחו אותנו אחר כך בערב במשך שעה שלמה עד הרכבת מבלי שיעשו לנו הפסקה כלשהיא. הצטרכנו לסחוף מה שהיה לנו על הגב והיה לנו חס מכל הבגדים שלקחנו אתנו. כשהגענו לרכבת ראינו שזו רכבת משא והבינונו שההונגרים מסרו אותנו לגרמנים. על דלתות הקרון דחפו אותנו שנעלה מהר. אחד אחרי השני נפל וחিপשתי איפא אמא שלי, קראתי אמא, אמא, האנשים פשוט דרכו עליה, זה היה נורא, היא היתה אז בת 55-56 ואני הייתי בת 17. (את יום הולדתי עוד חגגתי בבית). כשמצאתי את אמא חיבקתי אותה והגענו בקרון לאיזו פינה, התברר שזו היה הכי גרוע, כי כאשר פתחו את הדלת של הקרונות ונתנו מים קיבלו רק אלה שהיו קרובים לדלת. כך נסענו 5 ימים יום ולילה ואת כל הצרכים הצטרכנו לעשות שם, גברים נשים וילדים ביחד, אחר כך שפכו את זה

דרך החלונות החוצה. כשעצרו את הרכבת ורצו לעשות את הצרכים לא נתנו כי פחדו שיברחו. היו אי אלה פעמים שלא נתנו לנו לשתות מים. לא היה שם בקרונות מקום לשכב, רק ישבנו. התווכחתי עם אמא מי יאכל את פרוסת הלחם, אמא אמרה שאני צעירה וחשוב שאני אוכל, בסוף התחלקנו כמובן.

לא ידענו לאן מובילים אותנו. הכל היה כל כך מזעזע. על יד הגבול של הונגריה נכנסו ודרשו שנמסור את כל התכשיטים, אם כי ההונגרים עוד דרשו את זה מאיתנו עוד לפני שנמסרנו לגרמנים. היו כאלה שנתנו וכאלה שלא נתנו, ברשותינו לא היו תכשיטים. הדודה סיפרה אחר כך שהיא הסתירה את התכשיטים שלה, אבל גם היא נספתה בתאי הגזים. גם אני הסתרתי תכשיטים באדמה על יד הבית שלנו, אבל האחים אף פעם לא מצאו אותם.

באושוויץ

כשהגענו לאיזה מקום - לא ידענו שזה אושוויץ. פתאום ראינו גברים בפיג'מות עם פסים, היה נראה לנו נחמד, והם אמרו לנו בידיש שנשאר ביחד, אני חיבקתי את אמא ביד אחת ואת הדודה ביד השניה. שם ראינו את הגרמנים הצוחקים אשר הורו לנו לבוא לקראתם. הלכנו להצטלבות של כבישים ימינה ושמאלה, ראינו חוטי תייל גבוהים נורא, ולא האמנו שזה קורה לנו, זה היה כמו חלום בלהות. אמרו לנו שלא נקח שום חפצים איתנו וכל החפצים נשארו בתוך הקרונות. היו שם קצינים אשר אמרו לנו:

die geehrte Frau geht auf diese Seite und die jungen Leute auf die andere Seite .

(גבירתי הנכבדה תלך לצד הזה והאנשים הצעירים הולכים לצד השני)
כשאמא אמרה להם: "אני אישה חולה" הם ענו לה:

Deshalb fahren Sie zum Bad und Ihre Tochter geht zu Fuss.
(לכן את נוסעת למקלחת ובתך הולכת ברגל לשם).

אני רוצה להגיד לך שהפרידה הזו לא היתה כל כך קשה, כי לא ידענו מה קורה פה, אינני זוכרת אם הסתכלתי עוד פעם לאותו כוון לאן שאמא הלכה. אני באמת הייתי צעירה ויכולתי ללכת. אנחנו היינו מסודרים בשורות של חמישה, חמישה והתחלנו לצעוד. ראינו חיילים גרמנים עם רובים וכך התחלנו ללכת. היתה שם אשה צעירה עם ילד, אמהות עם ילדים לקחו גם כן לצד השני, זאת אומרת שגם הן הושמדו, מכיון שלא רצו שתהיינה יותר מידי צעקות לקחו את הצעירות עם ילדיהם ביחד אל הצד השני ויותר לא ראינו אותן אף פעם. אנחנו הגענו להנגר ענקי.

דורית: אנחנו הגענו למקום הזה בו היו רק נשים. אבל החיילים הגרמנים הסתובבו בינינו ואמרו שנוריד את הבגדים. היתה מבוכה עצומה. כאשר הם צעקו עלינו הורדנו את הבגדים ועמדנו ערומים כמו ביום היוולדנו. הם אמרו לנו להתקדם ושוב פגשנו בחורים שלבשו בגדים כמו פיג'מות, אבל אלה היו כולם יהודים. הם גילחו אותנו מכל השערות מלמעלה עד למטה, היו לזה גם יתרונות אבל לא ידענו מה קורה פה. אני חשבת שאפגוש את אמא באיזה מקום. היינו נראות אחת כמו השניה, היינו נשים שלעולם כמובן לא נפגשנו אחת עם השניה. הלכנו לאן שאמרו לנו להמשיך ואת כל השערות הכניסו לסקים. שמענו מהם שמתמשים בזה למשהו.

בכל אופן ישבנו וחיכינו למים ואז הכניסו אותנו שוב לחדר עם המון מקלחות שנפתחו בבת אחת אבל לא שהמים נפתחים מברז לפי רצונך, אולי היתה במים דיזאינפקציה. מגבות לא ראינו, ואחרי זה חיכינו עד שנתנו לנו שמלה כמו סק, לא תחתונים ולא גרביים ולא נעלים, שום דבר, היינו יחפים, הסק היה מה שיותר ארוך, כדי לחמם, ואז לקחו אותנו לצריף. לא אכלנו שום דבר מאז שהגענו לשם. הצריף היה ריק ואז אמרו לנו לשבת לפי סדר מסויים, תמיד 5 ו.5. הביאו כמה סירים ואמרו לנו שבחדר ההוא יש דליים שאפשר לעשות בהם את הצרכים, - אין בית שמוש, עכ"פ היה צריך לבקש, אי אפשר לעשות את הדבר סתם כך. היו שם שומרים ובצהרים הביאו כל מיני קערות, הבנתי שאלה הכלים שלנו שהשארנו בקרונות, וחילקו לכמה אנשים ביחד קערה לאכול מזה ביחד ומי שהיה חזק אכל יותר ומי שחלש יותר אכל פחות. התברר שמי שאכל הרבה היו נפטרים לפני אלה שאכלו מעט - אני עכ"פ הייתי חסרת ישע, לא אמיצה. היו בחורות חזקות ואני לא ידעתי איך להלחם על דבר כזה. ישבנו בצריף הזה כמה ימים וכל הזמן שאלנו מתי נפגוש את האמהות. מישהו אמר לנו: "תשכחו מזה", ומישהו אחר אמר: "בודאי שהם במקום אחר איפא שכל הזקנים". מאין אנשים המציאו את זה אף אחד לא ידע לא סיפרו את הסוד הזה.

יום אחד נכנסה קצינת S.S., כשעל ידה היה תכשיט והלכה מאחת לשניה ואמרה: "את, את, את", ולפי המבט שלה היתה נוגעת באלה ואומרת: לקום, לצאת (aufstehen rausgehen). היא היתה נוקשה וקשה מאוד. בין הבנות היתה אישה מהעיר שלי עם הבת שלה בת ה-14. זאת היתה נורא גבוהה לכן חשבו שהיא מבוגרת. היתה גם בחורה בהריון ולא

שמעתי עליה אם היא נשארה בחיים. האחים שלי אחרי שחזרו לעיירה אמרו לי שאלה לא חזרו.

אלינו נכנסו באמצע הלילה, עוד היה חושך וצעקו כמובן בגרמנית שעלינו לקום וללכת בחמישיות, ... לאן הולכים? אף אחד לא ידע עד שהגענו שוב לרכבת. שוב הכניסו אותנו לקרון משא ריק. התפללנו ממש שנהיה כל כך הרבה אנשים כמו שהיינו כשבאנו מהבית כי היה נורא קר, התקרבונו אחת לשניה שיהיה פחות קר, כי היו לנו רק שמלות סק. נסענו כמה שעות, אינני יודעת כמה זמן. כשהרכבות עצרו לא קיבלנו אוכל ולא שתיה וכך הגענו למחנה עבודה קרקוב, אותו בנו על הגטו של קרקוב על בית העלמין של היהודים. הפסקה.

שולמית:

היום ביום שני ה-22.10.1990 - הישיבה השניה עם דורית נתיב.

במחנה עבודה

שם היו יהודים שעבדו כבר 3 שנים בתעשייה בשביל הגרמנים. רצינו גם לעבוד בתעשייה הגרמנית כדי לחיות בתנאים יותר טובים. אלה היו מלובשים כמו בני אדם, ואנחנו כמו אסירים יחפים עם שמלה כמו סק, בלי כובע בלי לבנים, לא סוודר, שום דבר נוסף. מזג האויר היה גשום מאוד והיה מאוד קריר. אנחנו הגענו לצריף די חדש והכניסו אותנו לשכב על לוחות עץ עם שמיכה לכיסוי, זה היה כבר מצוין. מגבות לא היו, הורדנו את הבגד הרטוב והתכסינו בשמיכה - זה היה בשנת -44. אני גרועה בתאריכים - השתחררתי בפברואר - 45 בברגן בלזן. קשה לי לזכור הכל, כי כל יום היה "נצח" כזה.

שם היו מקימים אותנו בשעה כשהכוכבים עדיין בשמים וכל הזמן הגרמנים היו סופרים אותנו. היינו 3 בחורות מהעיירה שלנו, הבת הזו בת ה-14 שלקחו אותה מהאמא שלה - אני הייתי יותר קטנה ממנה והיתה עוד אחת שהכרתי מהעיירה שלי והיא היתה אמיצה מאוד לא כמוני ולא כמו הבחורה השניה, ממש החזיקה אותנו, היא היתה מסוגלת לכל דבר, לסחוב ולגנוב והיתה מהתחלקת אתנו, היה לה אופי חזק מאוד. כשהחילים הקימו אותנו הם התרוצצו ובדקו את המספר, יצאנו את השער וכך הביאו אותנו למכרה של אבנים. היינו צריכים לסחוב אבנים, חתיכות סלע ולהעביר אותם ממקום למקום. זה לא היה כל כך כבד שלא יכולנו לסחוב אותם, פשוט לא היתה להם תעסוקה אחרת. היה איתנו תמיד שומר, קאפו יהודי, במקרה היה לנו שומר, אדם מאוד נחמד, אם כי לא תמיד זה היה אותו אדם. אסור היה לתת לנו לנוח, אבל בדרך היו מקומות שאפשר היה קצת להסתתר

והוא היה אומר: "שבו קצת תיישרו את הגב ותורידו את האבן" והיה שומר שלא יבוא אף חייל. הקצינים שהיו שומרים עלינו היה להם על הצווארון איזה פס של כסף שהיה מבריק בשמש ומהם פחדנו, או שהם רכבו על סוסים או שהלכו עם שוט ביד או שהיו להם כלבים. הם סתם הסתובבו שם ובעטו מסביב- והשגינו על הקפואים, אם הם מריצים אותנו מספיק. היו ימים שלקחו אותנו לאיזו שהן תעלות, נתנו לנו מקושים ביד שבקושי יכולתי להרים אותו ואמרו לנו עכשיו לחפור באדמה. באו אחרי הצהריים אספו אותנו והיו מחלקים לנו אוכל, פעם אחת ביום, זה היה שבולת שועל עם ירק בפנים. הירק היה בצורת חתיכות כאלו שזורקים לפרות ובפנים היה גם חול, כי לא שטפו אותו, נורא מגעיל אבל כשבן אדם רעב הוא אוכל את זה גם כן. לפעמים לא רציתי ללכת לקחת את האוכל אז הבחורה הזאת - החברמנית שמה היה סוסי, אמרה שהיא תביא לי אוכל, אבל זה היה בלתי אפשרי. כל אחד קיבל את המנה שלו. עד היום יש לי התנגדות לעמוד בתור, כי אני נזכרת בתורים ההם. בכל דבר היה צריך לעמוד בתור ובסבלנות.

גילינו שהיהודים שהיו כבר יותר זמן שם ושהיו מלובשים היטב עובדים במקומות סגורים, לא בחוץ, בשמש וברוח כמונו, היו להם נעלים, מטפחות ראש וכלי אוכל קטנים - הם היו פשוט מאורגנים. במשך הזמן היו נפגשים היהודים עם הפולנים כי הם יכלו לצאת ולקנות אוכל מבחוץ, היה להם קשר לשם. סוסי אמרה לי: "את יודעת שבחורה פולניה אחת אמרה לי שאיננו צריכים לצאת לעבודה בחוץ, אם נוכל ואפשר להתגנב לצריפים שלהם, נוכל לכבס את הכביסה שלהם, וכך נשאר שם, לא בודקים כל כך באופן יסודי ואינם יודעים מאין שכולם באים - זה היה מחנה של כמה עשרות אלפים, ואם נשארים לישון שם צריך בבוקר רק לשמור, כשהחיילים באים לבדוק ואז להסתתר. העזנו לעשות את זה כמה ימים וכך קיבלנו קצת לחם. מה שהיה נורא שדוקא במקום איפא שגרו הותיקים, היו פשפשים בהמוניהם וכשבא הלילה לא ידעתי איך אפשר לחיות עם זה. במיליונים הפשפשים התקיפו את הבן אדם על הקרש. כשהדיירים הלכו לעבודה היו להם סקיות מסודרות. אפילו הסתירו ילד ביניהם. לנו השאירו את הקערות. שולמית: לכם עזרו מתוך טוב לב? דורית: הם שנאו אותנו, כי הם אמרו שהם סובלים שם כבר מזמן את הסבל הזה ואנחנו הגענו רק עכשיו! היה יהודי קפוא שהרביץ לבחורה אחת, דוקא יפה מאוד. במחנה הזה האנשים עברו הרבה סבל והיו הוצאות להורג, כי היו המון מלשינים. אנחנו ידענו שמגיעות מכוניות משא סגורות אשר נוסעים לאיזו גבעה ומשם שמענו יריות, אמרו ששם

מוציאים להורג גויים או יהודים מכיון שהיה קיים חשד כלפיהם שהם מתכוונים להתקומם. לנו כמובן לא היה מגע אתם. אי אפשר היה לדעת את מי פוסלים ומה יהיה גורלו של כל אחד. שם היינו כמה שבועות,

חזרה לאושוויץ

זה היה התחלת אוקטובר. שוב לקחו אותנו והחזירו אותנו לאושוויץ ואז נשארתי שם 9 חודשים. במשך זמן זה קרו שם כל כך הרבה דברים נוראים... עכשיו כבר ידענו שמגלחים אותנו, ושוב אותן המקלחות ושוב אותם הבגדים האלה ואז הכניסו אותנו לצריף נורא גדול. היו 3 שורות ארוכות של מיטות על 2 קומות, תמונה בדיוק כמו שרואים אותה בסרטים - הראש היה מציץ החוצה כדי לראות מה שהולך במעברים, היה צריך להיות שקט והשגיחו עלינו נשים יהודיות שהיתה להן עמדה יותר טובה. שולמית: אלו היו קפואים? דורית: ביניהן היו כאלו שצעקו והיו כאלה שדיברו בשקט. הן נהגו בכל מיני שגיונות כדי להשתיק אותנו על מנת שהן לא תקבלנה בסוף על הראש. לא היינו זכאיות לצאת - רק פעם פעמים ביום, שכבנו שם כי לא יכולנו לשבת, ולא יכולנו להרים את הראש. אי אפשר היה לעשות שום דבר רק שוחחנו בינינו. שולמית: לא עבדתם שם? דורית: לא באושוויץ לא עבדנו. בצריף הזה היו 1200 בחורות. היו כל מיני שמועות. המחנה הזה כלל 25000 איש, הנקיון היה לגמרי מוגזם אפילו אם לא נשאר איזה לכלוך. מישהו שם אמר שאם מופיע אצלו איזהשהו פצע, זהו סכנת חיים כי ברגע שמופיע רופא הוא יכול לשלוח אותך ל"מחנה עבודה" אבל לא ידענו לאן ששולחים. כל שינוי שחל לא ידענו לאן שזה מוביל. כל הזמן היו לנו ציפיות שהאמהות והאבות חיים באיזה מחנה לחוד. מישהו אחר אמר: "אתם לא מרגישים את הריח, ואת העשן שיוצא כל הזמן לאוויר - ממיתים שם את הזקנים. אחרים אמרו, לא נכון צילך רק להראות לכל העולם שיש מחנה, להוכיח שיש זקנים. רבים לא חיים אבל כל אחד מאיתנו קיווה שהקרוב שלו חי."

במחנה עבודה בגרמניה

יום אחד באוקטובר, אחרי כמה שבועות לקחו אותנו - קבוצה לא גדולה למקום נחמד - אם אפשר להגיד דבר כזה בתקופה המזעזעת הזאת. נסענו שוב ברכבת, אינני זוכרת את הנסיעה הזאת הביאו אותנו לגודן "בשלזיה העליונה" Oberschlesien. המחנה היה מאוד קטן עם כמה צריפים, השקט הפתאומי הפתיע אותני, זה לא היה מקום המוני. הכנסו אותנו לחדר של 20 על 20 והודיעו לנו שצריך למנות אחראית Alteste, שעליה להיות אחראית על הנקיון ועל

האוכל, משום מה בחרו בי, אינני יודעת מדוע, הייתי נראית להם ישרה ב- 200% העניין היה בכך כשחלקו לכל אחד חתיכת מרגרינה ולחם שלא יקח לעצמו מאחרים. שולמית: מי בחר בך?

דורית: ה- 20 איש שהיו בחדר - ברגע כשנכנסה החיילת היה זקן אחד שהיה אחראי על כך שנרד למטה. כשהחיילת מה-s.s. היתה בודקת אם כולנו נמצאים אני הייתי צריכה לאשר את זה. על ידינו היה מטבח ושם בישלו אוכל חם. אנחנו יצאנו לעבודה בלי אוכל וכשחזרנו קיבלנו חתיכת לחם ומרגרינה וקצת ריבה, ומזה יכולנו לחלק לכל אחד שזה בשווה. היחס היה אנושי ואנחנו יצאנו לבית חרושת. שם היו שולחנות ועסקו בהרכבות רדיו, שהיו מספקים לעיר. היה שם איש תעשייה ובחורים מאיטליה. הם היו יפים במיוחד. הם חיו במצב יותר חופשי, לא כמו היהודים, גם הם הצטרכו לעבוד אבל היה להם חופש טבעי שהבחורות שמו לב אליהם, והאווירה היתה קצת יותר שמחה, קצת יותר חיים.

לאחר שהגענו למקום הזה הגיע פתאום משלוח של נעלים ומעילים. הנעלים היו עם סוליות עץ ומלמעלה היה מהשהו נורא נוקשה, ובכך בבית החרושת קיבלנו נייר אריזה, וכך יכולנו לרפד את הנעלים מבפנים. כההליכה היתה מלווה בדפיקות בגלל סוליות העץ, המלווה שלנו היתה צועקת Klatsch nicht mit Den Fussen, Die Fusse hoch (אל תדפקי עם הרגליים, הרימי את הרגלים), היא רצתה שנופיע בצורה מסודרת.

היה לנו נורא קר ניסינו להרים קצת את השמלות מישהו השיג מחט ואז חתכנו מהאורך של המעילים ואני עשיתי לכולם קפושונים שלא יהיה כל כך קר על הראש, הרי ידעתי לתפור. שולמית: מאין ידעת לתפור? דורית: קודם כל למדתי קצת בבית לתפור, מה שכל בת צריכה לדעת, כי אמא תיקנה בבית בגדים, וגם הלכתי זמן מה לסלון בו תפרו שמלות וחליפות.

ובכן נכנסנו לאולם, בו היו שולחנות ארוכים ונתנו לנו לפרק כל מיני דברים, הסתובבו במקום זה גם כל מיני מייסטרים לא במדים אלא בחלוקים וזאת היתה אוירה מאוד נעימה, הם השגיחו על כל אחת איך שהיא מפרקת את החלקים. כל אחד מהמייסטרים לקח על עצמו עובדת משלו ללמד אותה ולפי תנועות הידיים הם החליטו איך כל אחת עובדת. המייסטר שלי הושיב שלושה על יד השולחן ולימד אותנו איך להלחיס, הוא דיבר בעדינות ובנועם, דיבר מאוד מאוד יפה, אם כי אני ידעתי מעט מאוד גרמנית אבל בכל המחלקה הזו היה יחס יפה מאוד. היתה גם חיילת s.s. ששמרה עלינו ועברה משולחן לשולחן שלא נברח. איך אפשר היה בכלל לברוח בגרמניה העויינת?

"צעדת הרעב"

כך הלכנו 12 יום - זה היה Hungermarsch (צעדת רעב). הלכנו בכבישים כמו עדר לא מסודר כשהופיעו הסעות של חיילים בכביש שמו אותנו בצדי הדרך עד שמשאיות החיילים עברו כדי שלא נפריע. בלילות היינו מגיעים לאיזה כפרים ושם היה אוכל, כלומר זה היה תלוי אם איזה איכר היה נותן אוכל או לא, לפעמים הם היו זורקים אוכל דרך החלונות כדי להנות מהמראה, איך בני אדם מתנפלים על זה. קרה גם ששמו אותנו במתבן וזה היה נהדר, היה חם ונעים ושם גם לא הצטרכו להשגיח עלינו כל כך.. אנחנו, שלושת הבנות היינו כל הזמן ביחד עם עוד 2 אחיות ולא רצינו להפרד. סוסי היתה מארגנת דברים, מה שנקרא שגנבה. סוסי אמרה למשל ערב אחד: "אולי יש מהשהו לגנוב", היא ראתה שם תפוחי אדמה. את לא מתארת לעצמך כמה שתפוחי אדמה בלתי מבושלים טעימים. בשדות שעברנו גם מצאנו סלק בהמות.

קסטה שניה

אנחנו ממשיכים את הראיון, דורית נתיב ואני, שולמית קוגלמן.

ברגן בלזן

כשיצאנו לדרך לא ידענו שהולכים לברגן בלזן, וגם לא קיבלנו אוכל מסודר בשום מקום. יום אחד סוסייה ראתה במרתף דלת פתוחה ושם היה נקניק כבד (Leberwurst), אחרי 12 יום הליכה הגענו למקום הכי איום על פני הארץ. הכניסו אותנו לאיזה צריף יפה וסיפרו לנו שזה היה פעם מקום הבראה לחיילים. היו שם בריכות מים ענקיות בהן צפו גוויות של מתים. בצריף היה כל כך מלא שיכולנו רק לשבת, ובלי לה ישנו ממש כמו סרדינים, בלי שום כיסוי, כשרצינו להסתובב כולם היו צריכים להסתובב ביחד, אחרת אי אפשר היה להסתדר עם המקום. שכבנו אחת בתוך השניה. במשך היום יכולנו לצאת אבל המראות בחוץ היו איומים במקלחת כבר לא נתנו לנו להשתמש כי היינו המון אנשים, היינו מלאי כינים מקצה הראש עד קצה אצבעות הרגלים, היו כיני גוף וכיני ראש וכיני בגדים - כינים בכל צורה שאפשר. ישבנו כמו קופים והיינו מוציאים אחת לשניה מהראש ומעצמנו את הכינים מהגוף. אוכל קיבלנו פעם אחת ביום, אבל הקיבה כאבה יותר כשאכלנו מאשר כשלא אכלנו והסבל היה גדול. עברו המון אירונים כל הזמן והגעגועים לשחרור היו מאוד גדולים. כל היום ישבנו ודיברנו וסיפרנו סיפורים, היו כאלו

שבהומור דיברו דוקא על בישול , על האוכל ההונגרי הטעים ועל מאכלים שמעולם לא אכלתי. גם הסתובבנו בחוץ, אבל קשה לתאר דבר כזה שלא קברו את המתים. כל יום מתו אנשים בצריף שלנו, בקושי היה בכלל כוח לסחוב אותם החוצה כדי שלא ישארו בלילה בינינו בפנים. שמו אותם כמו בולי עץ אחד על השני, לפעמים נכנסו סדרנים אלינו והורו לנו לשלוח 2-3 אנשים כדי לפנות את הדרכים מהמתים. סחבנו אותם ברגלים כשהראש מתנדנד למטה וכך שמנו אותם בערמה. לא שרפו ולא קברו אותם ולא שפכו דיסאינפקציה, הריח היה נוראי. היה אז חורף, וטוב שהיה חורף. כל הזמן עברו בשמים אוירונים בהמוניהם, ואנחנו רק שאלנו את עצמנו מתי השחרור כבר יגיע.. היו מראות מזעזעים שם. היתה אשה על ידי עם המון חוס. הבת שלה היתה על ידה והאמא ביקשה ממנה כל הזמן שתביא לה מים, אבל אפשר היה להביא מים רק מהבריכה איפוא שצפו המתים. בסוף כשהאישה לא חדלה לבקש, הבת הביאה את המים, כי האמא במילא לא היתה נשארת בחיים. הסבל היה נורא.

אני חושבת שגם לי היה חוס גבהה. בלילות הייתי קופצת מהרצפה מכאבים כי היו לי פצעים במקומות שונים ומשונים - על החזה, על המרפקים וכשנגעתי בזה היתה יוצאת רטיבות כמו מוגלה. ברצפה לא היה שום ריפוד והגוף היה רק עצמות ועור, ונשארו כל הזמן עם אותו הבגד.

השיחרור על ידי הצבא האנגלי

בפברואר שחרר אותנו הצבא האנגלי בברגן בלזן. יום אחד ראינו טנקים ומשאיות עם חיילים ואי אפשר היה לתאר את השמחה. התחלנו לרוץ, פתחו את כל השערים, היו שם מאות ואלפים של בני אדם, התחלנו לרוץ, במחשבה שאולי נמצא בגדים נקיים ואולי אוכל. מצאנו בגדים אבל אוכל לא מצאנו. התגלו מחסנים עם לחם מורעל שרצו לתת לנו אלא שלא הספיקו. שולמית: איך ידעתם שזה היה מורעל?

דורית: האנגלים בדקו זאת. כל אלה ששמרו עלינו ברחו, אבל חלק מהם הבריטים כמובן תפסו אותם והיה נעים לראות את ההשפלה שלהם כאשר היו צריכים לעשות את עבודות הנקיון. הדבר הנהדר ביותר והאסון הגדול היה שהאנגלים גרמו לו בלא יודעין, שהם הביאו אוכל מבושל ושמן וקופסאות שימורים והאנשים שהקיבה שלהם היתה ריקה כמו נייר ואכלו מזה, המון אנשים מתו מזה. גם אני הייתי משוגעת לאוכל, ובאמת איך אפשר היה לעצור אנשים רעבים לאכול אוכל חם וטעים? הדבר הנפלא ביותר היה ששלחו טונות של ד.ד.ט. הביאו משאבות כאלה והתחילו לרסס החל מהראש שלנו, פתחו את הבגדים והכניסו דרכם את ה ד.ד.ט לכל מקום. אלא שלי היתה בעיה

בבית חולים אחרי השחרור

קשה כי מדי פעם לא יכולתי ללכת, אז הייתי יושבת. בינתיים חשבו שזו היתה חולשה כתוצאה מטיפוס הבהרות. לקחו אותי לבית החולים שהיה שם, אמנם היה לי עצוב מאוד להפרד מהחברות האחרות שלי אבל רציתי להתרפא, כי הייתי מלאת פצעים ובמצב חולשה נוראי. הכניסו אותי לבית חולים נקי לחדר אני לבדירק בשבילי. אני לא יכולה לתאר במילים את הטיפול שקיבלתי שם ע"י רופאים בלגים, שרפו וניקו לי את הפצעים אפילו לא כאב לי, כי הייתי כל כך מאושרת, שכבתי עם כלי מיטה נקיים. את האנשים הבריאים העבירו אז לצד השני של העיירה כי את מקום המחנה שרפו מכיון שהוא היה מזוהם במחלות ובמתים, שם אפשר היה רק לקבל מיליון מחלות שונות אילו היו משאירים את המחנה כמו שהוא במקומו. את המתים אי אפשר היה לזהות בכלל רק לפי המספרים. אגב אני קיבלתי את המספר שלי באושוויץ.

ובכן שכבתי בבית החולים הרבה זמן, פחדתי שאאבד את הידידים שלי אבל הם באו לפעמים לבקור, אפילו נפגשתי אפילו עם בני העיירה שלי שם. סוסייה היום בשוודיה ודורית בארץ. שולמית: אין קשר ביניכם? דורית: אין שום קשר, סוסייה התחתנה עם בעל מוס בשוודיה ולא רצתה שום קשר. הייתי בשוודיה והיא היתה כל כך מוזרה שקשה לתאר, היא היתה כאן בארץ כי יש לה כאן אחות אבל היא לא רצתה לפגוש אותי. כשהייתי בבית החולים הייתי מנותקת מהחברות שלי ורציתי ללכת אליהם אבל לא יכולתי ללכת, לבית החולים הגיע בחור שחיפש אותי ושאל עלי, לבסוף הוא ממש לא הכיר אותי, כך הייתי נראית לא טוב. כמובן שאמרתי לו שזו אנוכי. בבית החולים היו לי בעיות אימות עם הרגלים, אפילו ללכת לשירותים היה מלווה בכאבים נוראים ברגלים. כולם התחילו לתכנן איך להגיע הביתה. אדם בריא יכול לתכנן איך להגיע הביתה, אבל לי גם לא היה למה ולמי להגיע הביתה, לא ידעתי מי מחכה לי בבית. אז הגיעה העזרה מצד ברנדוט. הוא רשם ל-10,000 פליטים רשיונות לעבור לשוודיה. ומי שרצה להתרפא היה זכאי להרשם. אני החלטתי שאני רוצה להיות בן אדם, שאקבל עזרה כדי להתרפא. ידעתי שבזה אני מתנתקת מהחברה, אבל נרשמתי לנסיעה, לא היתה לי ברירה אחרת.

יצאה לשוודיה

הוציאו אותי באלונקה, וכך שמו אותי באוניה, איני זוכרת אם זה היה באמבולנס, אני זוכרת את האוניה ושכבתי ע"י החלון. הנסיעה

היתה די קצרה עד שהגענו לעיר דרומית בשוודיה למרנה. לקחו אותי באלונקה מהאוניה כי לא יכולתי ללכת ותיכף הכניסו אותי שם למיון, איפא שהיו המון רופאים. הכניסו אותי לאמבטיה של אדים, האדים היו כמו סאונה ומשם קמתי ויכולתי ללכת. בדקו את כולנו ולא היה מקום בגוף שלא בדקו, אבל בכל זאת כל פעם כשהייתי חולה חזרה הבעיה שלא יכולתי ללכת. פעם היתה לי אנגינה והייתי במצב קשה, שלחו אותי לבלינסון ועשו לי המון בדיקות, שם פגשתי רופא צעיר שהסביר לי שידוע הדבר כשבן אדם מרגיש טוב הכל בסדר וכאשר הוא מרגיש לא טוב, הגוף נחלש ואז מופיעה איזו בעיה בתת מודע והגוף לא יכול לתפקד, והאדם איננו יודע איך זה קורה. באמת היו לי אז כאבים נוראים. כשהייתי מרגישה טוב השתוללתי ורקדתי והייתי מאושרת. בשנים האחרונות עשיתי מסג' ובינתיים נעלמה התופעה הזו.

שולמית ודורית נתיב נמצאות בישיבה השלישית ב-13.11.1990

דורית ממשיכה את סיפורה.

ובכן הגענו לבית החולים המאולתר. אחרי כל הטיפולים הכניסו אותנו למבנה של בית ספר כי הילדים היו אז בחופש. האווירה היתה מאוד נעימה, האנשים היו סימפטיים וקיבלו אותנו יפה, אחר כך נודע לי שכולם היו הונגרים מטרנסילבניה, נודע לי אחר שהם עשו כנראה מין מיון כזה, כדי שתהיה לנו יותר אפשרות לדבר אחד עם השני שיהיה איזה שיתוף בשפה ואף באוכל. הדאגה היחידה שלנו אז היתה שיהיה מספיק אוכל, נתנו לנו מין כרטיס - אם נרצה שנוכל לקנות עוד מהשהו, או איזה ממתק, עוגה וכדומה. ובכל זאת עמדנו לפעמים בתור כדי לקבל אוכל נוסף והיינו מסתירים אותו מתחת למזרון, אם נצא שלא נהיה רעבים. הם כמובן הסבירו לנו שלא נדאג שתמיד יהיה אוכל. הרגשנו שם קצת כמו "בגן חיות" כי אנשים שהיו מגיעים לשם לא נתנו להם להכנס כי זה היה הסגר היינו בקנטינה. ובכן לא היה לנו מה לעשות, היינו יוצאים לחצר. נתנו לנו בגדים להחלפה - זה היה מהצלב האדום. הסבירו לנו כל פעם: "אל תאכלו יותר מידי זה לא לטובתכם, ובאמת השמנו כי אכלנו עוד ועוד.

דבר אחד היה לי ברור שאינני רוצה ללכת אל האחים שלי כדי לא להיות להם למעמסה. כשהגעתי לשוודיה הייתי בת 18 1/2. המון זמן סבלתי מהדאגות לאמי. אני הייתי הכי צעירה בבית ובכל פעם כשהאחים שלי היו יוצאים מהבית לאיזה שרות צבאי היו אומרים לי: "את תשמרי על אמא". בבית הייתי עושה את כל העבודות הקשות של נקיון הבית עם אמא כדי לשמור עליה. אני זוכרת שפעם היא נפלה וקרה לה מהשהו בכתף ולא יכלה להתלבש לבדה, אז הייתי צריכה להלביש אותה, מאוד אהבתי לעזור לה כי אז היתה לי אפשרות לפנק

אותה. היא היתה אשה צעירה שלא הזיקה לזבוב, לא הפריעה לאף אחד, אשה שקטה אשר היתה עובדת בלילות כדי לתקן את הבגדים שלנו שנלך מסודרים ונקיים לבית הספר. והנה לא יכולתי להגן עליה. מה היה פשעה, מה עשתה? לא התעסקה בפוליטיקה לא עשתה רע לאף בן אדם מעולם, איך אפשר לעשות דבר כזה?, דורית: מכיון שבמחנה ריכוז אמא לא היתה על ידי, גם לא יכולתי לשאול את אף אחד עליה וכך היא בודאי לא יכלה להחזיק מעמד.

החיים בשוודיה

אחרי 3 שבועות עזבנו את המקום והלכנו לעיר, אינני זוכרת מזה שום דבר. לא ידענו מה לעשות, מה לראות איך להתארגן. הביאו אותנו עוד פעם להבראה, לאיזו עיירה קטנה לאיזה בית מלון מקסים. זה בעצם לא עשה עלי רושם כל כך גדול כי היה משעמם, הייתי בת 18 רציתי לשמוע על חיים חדשים. אחרי שבועיים לקחו אותנו לאיזה מחנה על יד שטוקהולם, וזה עשה עלינו רושם נורא, כי זה היה מקום מגודר, היה מותר לנו כמובן לצאת החוצה, אבל גרנו 11 בחורות יחד בחדר. בימי ראשון הגיעו משטוקהולם בעיקר יהודים לראות אותנו ושאלו אם אפשר לעזור. אחת הבחורות הכירה מישהו משטוקהולם ואלה הזמינו את כל ה-11 לקפה. זו היתה משפחה יהודית. הגענו אליהם בלי קושי באוטובוס, היינו מקבלים גם קצת דמי כיס. אבל אלה היו יהודים יוצאי גרמניה שהגיעו בגיל מאוד צעיר לדנמרק והם ברחו משם לשוודיה ושם נולד להם ילד. מה התברר - שהאנשים האלה חיו בצניעות רבה, שניהם עבדו אבל הם עשו מעל ומעבר בשבילנו. בחדר על ידס גר האח עם החברה וכך הם התארגנו. הם עשו מבצע שבכל יום ראשון מישהו מבין החברים שלהם יזמין אותנו לקפה. לאחד מאלה היה לו בית חרושת לתיקים ואנחנו כל ה-11 קיבלנו כל אחד תיק. יכולנו לשבת על יד שולחן אזרחי מסודר ולא כמו במחנה והיה לנו מגע עם אנשים אחרים. הגרמנית שלנו לא היתה הכי טובה, אבל הסתדרנו. שם המשפחה היה משפחת לחמן. הם אמרו לנו שלא בריא לדבר כל הזמן על מה שעברנו, "אנחנו נחפש לכם מקום עבודה"-דבר שלא היה רשמי בשוודיה. העבודה היחידה שאפשר היה לקבל היה בתור עוזרת משק בית. התיידדנו איתם בינתיים והבחורה אמרה שתחפש לכל אחת מאיתנו משפחה, שהיא בעצמה מכירה אותה. לי היא סידרה משפחה קרוב מאוד אליהם. היא מאוד רצתה שבכל פעם בערב אחרי שאני גומרת את העבודה שאקח את הטרם ואגיע אליהם. ובכך הגעתי לעבודה במשפחה שבכלל לא ידעה גרמנית. היה להם ילד אחד. הייתי חרוצה, ידעתי לבשל, וזה מאוד עזר להם.

נחמדים כולם צעירים. אני כבר עבדתי כעוזרת בית במשפחה שניה ושמרתי כל הזמן על קשר הדוק עם משפחת לחמן גם עם הילד בן ה-4. היה לי איתם באמת קשר יוצא מן הכלל. בהמשך שמענו שישנו איזה בית חרושת שמחפש בחורות שיודעות לתפור. על יד בית החרושת בנו מבנה מגורים חדיש וחדש, שמענו שזה 3 דקות הליכה מאיתנו ושכדאי ללכת לראות אותו. זה היה בפרבר של שטוקהולם ובינתיים גם נתנו לי כבר רשיון עבודה. העניין מצא חן בעיני ויחד עם עוד בחורה שגם היא עבדה אצל משפחה, הלכנו לראות את בית החרושת. אכן נפרדתי מהמשפחה אצלה עבדתי ויצאנו לעצמאות. קיבלנו משכורת מאוד מינימלית אבל טובה, גרנו 2 בחורות בדירה חדשה, זה לא היה בחינם אבל יכולנו להסתדר עם המשכורת שקיבלנו. זה היה מקום העבודה האחרון שלי לפני העליה.

לקראת העליה

פניתי אל מזכירות החלוץ וסיפרתי להם שאני רוצה לעלות, אבל לא היתה עליה רגילה רק עליה ב'. שמענו כל מיני סיפורים על העליה הזו אבל אמרתי להם שלא אכפת לי, העיקר לעלות לא חשוב באיזה צורה. הכרתי שם איזה בחור, נהיינו ידידים, היינו לזוג, כי מאוד אהבתי אותו, וכך עלינו ביחד ארצה. בכל אופן כל הזמן הבטיחו לנו "בעוד שבועיים", בינתיים נודע לנו שיש בשטוקהולם חבורת צעירים שהגיעו כילדים לשוודיה והתכוונו עם מדריך לקראת העליה לא"י, הם למדו ועבדו שם כמו חברת נוער ונקראו "הקבוצה בדרך" ואחר כך "יוצאים לדרך". הם היו 7 שנים בשוודיה, חלק מהם כבר התחתן שם והפסיק את הקשר עם החלוץ. נאמר לנו גם שלותיקים יותר תינתן האפשרות לצאת לצרפת ולבלגיה ושם יחכו לעליה. הקבוצה השניה לעליה משוודיה היתה העליה שלי. היתה צריכה לצאת משוודיה אוניה והחברים הטובים שלי התגייסו לבנות דרגשים בתוך האוניה, כדי שאפשר יהיה לישון עליהם. הכל היה צריך להעשות בצורה לא רשמית כי השוודים לא היו נותנים לאוניה כזו לצאת. זו היתה אונית משא, לא לבני אדם. אני בכל אופן שמחתי מאוד שנותנים לי אפשרות לצאת. קראו לאוניה בילואה. יש לי ספר בעברית על האוניה הזו. הקפטן שלנו היה לובה אליאב, רק יותר מאוחר נודע לנו מי היתה האישיות הזו.

העליה

הגיע היום הגדול בהתחלת פברואר 1947. סידרו לנו כרטיסים ויצאנו. היינו 5 שבועות בדרך. יכולנו לקחת רק תרמילים בלי

הרבה חפצים, רק הדברים הכי נחוצים, חפצים אחרים באמת שלחתי במזודה לאחותי, כי במשך הזמן של 1 1/2 שנה שעבדתי, הצטברו אצלי כל מיני בגדים. בקשר לאוכל נאמר לנו שלא צריך לדאוג, כי אין בעיה, יש אוכל. אחרי זמן מה האוניה קיבלה בכל זאת רשות מהמוסדות לצאת לדרך. היה לנו דגל של אחת הארצות הדרום אמריקאיות, כדי שהאנגלים לא ידעו על האוניה יצאנו בנימוק שאנחנו נוסעים לשם איחוד משפחות, לכן גם אישרו את הנסיעה. היינו באוניה 600 איש בערך. היינו מסודרים בשתי קומות על שני סיפונים, לא היו מיטות ולא מזרונים, ישנתי על יד החבר שלי.

בהחלוף הספקתי להתיידד מאוד עם הקבוצה הזו שעלתה איתנו ואחר כך גם נשארתי בקפריסין בידידות עם רבים מהקבוצה הזו. בינתיים יצאנו לדרך קשה מאוד, כשהגענו למפרץ ביסקיה התחוללה סערה, עלינו לגובה השמים וירדנו לעומק, לא ראינו שום דבר חוץ ממים האנשים הקיאו והאוניה נזקרה מצד לצד. לא יכולנו להסתכל על אוכל. יום לפני זה עלינו על הסיפון, היה אמנם קור נוראי, אבל יכולנו להסתכל מסביב, אבל אחר כך היה מסוכן מידי לעלות למעלה. זה נמשך 5 ימים. במטבח נזרקו הכלים מקיר לקיר ברעש גדול אבל במילא לא היה למי לבשל. המלחים היו זרים, היו כמה מלחים יוונים שעבדו במכונות. לובה אליאב ידע להשיט אוניה אבל לא ידע איזה שכירים לקחת. העיקר יצאנו מזה, מישהו אפילו צילם אותי שם, וכשיצאנו לחופי ספרד כבר היתה שמש. הסערה גמרה עם כל הרזרבה של המים, בשעות הסערה התגלגלו כל החביות של מי השתיה לים. שולמית: אז היה לכם מחסור במים? דורית: מי מלח היו, ניתנה לנו כל יום מימיה של מים לשתיה אבל לא לבישול. כשהגענו לפורטוגל, יצאה השמש וישבנו בסיפון אחד על יד השני כמו ציפורים, לא יכולנו לאכול, אבל היינו צעירים ורצינו להגיע לא"י, לכן אפשר היה להתגבר. עברנו את הגיברלטר. אסור היה להיות על הסיפון, ירדנו כדי שהאנגלים לא יגלו אותנו. ובכן היינו "ילדים טובים" הגענו למרסיל והצטיידנו שוב בלחם וכו', הבעיה היתה שנזהרנו לא להכנס לכל מיני נמלים כדי שלא יראו אותנו ושלא נבלוט. משם נסענו ל"צד השני" לאלג'יר. שם היינו בבעיה כי האלג'ירים רצו לעלות על האוניה, אבל לובה הרגיע אותנו ואמר שזה עניין שיעלה קצת כסף וכך נתנו לנו מים ודלק. לנו היו למעשה קונסרבים בלי סוף, גם גבינות אכלנו כל הזמן, דבר שכבר לא יכולתי להסתכל על זה אחר כך לא עצרנו בנמלים באופן רשמי, כך המשכנו לאיטליה. שם קיבלנו עוד 600 מעפילים לאוניה שלנו, הם כבר חיכו לזה בכליון עיניים. הם ישבו כבר שנתיים באיטליה בהכשרות כאלה איפא שהג'וינט החזיק אותם. בין המעפילים היו גם יוצאי העיר שלי. הם סיפרו מה שקרה

בעיירה, האנטישמים שם פרצו לעתים לבתים של היהודים ואלה שוב ברחו משם.

היה נורא צפוף באוניה אבל אנחנו זכינו בפרוטקציה, קיבלנו איזו קבינה על הסיפון במעבר, על ידינו היה איזה חדרון בו גרו החברים שלנו כמו סרדינים, 8-11 איש ביחד. אבל כולנו היינו על הסיפון והיה מאוד נעים אפשר היה לההנות גם מהדולפינים בים. אבל בכל פעם כשאוירון הופיע היינו צריכים לרדת ולהסתתר. מאיטליה יותר לא עצרנו בשום מקום, האוכל היה מספיק, אך האוניה היתה מלאה עד אפס מקום - מספר הנוסעים היה כ- 1200 איש.

המפגש עם האנגלים

יומיים לפני שהגענו לחופים, האנגלים גילו אותנו, והתחילו להתקרב עם 4 אוניות מלחמה מכל הצדדים אל האוניה המסכנה שלנו. קיבלנו הדרכה שלא נכנע סתם אלא שנלחם, ושנזרוק עליהם כל מיני דברים. הם הודיעו ברמקולים שנדע שעלינו להכנע, ואז הם יעזרו לנו לעצור, כדי שנוכל לעבור לאוניות שלהם ידענו שהם יביאו אותנו לקפריסין. הקפטן ידע שענין העזרה זה סיפור בעלמא, אנחנו חיינו באשליה שנוכל להתגנב לארץ כאשר נתקרב יותר לחופי ארץ ישראל. אבל בינתיים החיילים כבר קפצו על האוניה שלנו. הבחורים שלנו זרקו על החיילים חגורות הצלה וכך זרקו אותם לים. דרך אגב שינתה האוניה שלנו את שמה ונקראה חיים ארלוזורוב. עכ"פ נתנו לנו קופסאות שמורים מלאים עם מסמרים כדי לזרוק אותן על החיילים, להראות להם שאנחנו לא נכנעים, האנגלים נורא כעסו והעניין הזה נמשך יומיים. הם שטפו את הסיפון שלנו עם מים וכבר לא יכולנו להשאר שם. אבל מי שהיה בבטן האוניה מצבו היה יותר גרוע כי כאשר האוניה התקרבה הסזרקו ממנה עלינו גז מדמיע וגם ירו באויר, מזה בחורה אחת נפגעה. ובכך מי שהיה בבטן האוניה טיפס על הסיפון, כך שהאוניה בעצם כבר נכבשה. לא היו לנו מים מתוקים, רצינו למנוע מהאנגלים שליטה על האוניה, השתמשו במים מלוחים למכונות, רצינו שירידו אותנו כבר לחוף. כבר ראינו את החופים, את חיפה, שרנו ובכינו, ואז עברה פקודה מפה לאוזן שנתאסף מסביב לעוגן נשיר ונרקוד שם, כי בינתיים מנסרים למטה את העוגן, כך שהאוניה תשאר ליד החוף והאנגלים לא יוכלו לעשות יותר שום דבר, כדי למנוע את ירידתנו.

בינתיים האנגלים כבר בכלל לא היו יותר נחמדים אלינו. קודם כל הורידו את הפצועים והחולים בצורה מאוד לא נעימה, לא היו הכי עדינים. ממש דחפו אותם. אחר כך הורידו אותנו אל אוניה גדולה

זה היה כמו להלקח לבית סוהר, מצב הרוח היה קשה, ראינו את האנשים בחוף, את הרופאים שהמתינו לנו ושלא יכולנו להיות אתם, וזה נורא כאב לנו. ובכך כך לקחו אותנו לקפריסין.

בקפריסין

שוב היינו במחנה, זה היה בחודש מרץ, הכניסו אותנו למחנה בדונים כאלה, קראו לזה מחנה חורף. כמעט כל יום הגיעו אוניות נוספות מכל מיני מקומות, את הבדונים הקימו בעיגול כזה, החבר שלי ואני קיבלנו חדר לבד לעצמינו, מזג האויר היה קר מאוד. כל הקבוצה שלנו נשארה ביחד. היינו כ-40 איש וחיינו חיי קומונה הדוקים. התקיימו כל ערב שיחות, ומי שיכול היה נתן שעורים בכל מיני מקצועות, בחורה אחת לימדה מלאכה ועבודות יד שונות על ידינו היה מחנה אוהלים כפולים, אז חתכנו חלק אחד מהאוהל ומזה עשו אפילו לבוש, משמיכות עשינו מעילים וגם כריות שהכל יראה קצת יפה.

הגיעו המון שליחים מהארץ וזה החזיק אותנו במצב רוח תקין וזו היתה באמת הכשרה לקראת החיים בארץ ישראל. השנה הזו עברה מהר לימדו אותנו עברית וענייני הגנה. למדנו להשתמש ברובה, מורס, את חלקי הרובה אבל אף פעם לא ירינו. למדנו עזרה ראשונה, וספורט שימושי. היה לנו מדריך אותו פגשתי אחר כך בגבעת עדה, כל המדריכים היו פלמ"חניקים, לכן הם דרשו מאתנו משמעת. האנגלים הסתכלו ולא הבינו מה קורה. זרקנו אבנים, כאילו שהם רימונים. חיי החברה היו מאוד נעימים. פעמים-שלוש בשבוע שמענו הרצאות על הארץ. כל מדריך נתן לפי כישוריו. כל יום למדתי 20 מילים בעברית, והראש שלי קלט את זה. הדבר הזה נמשך מ-47 ל-48. ואז קיבלתי צרטיפיקט באופן רשמי ועליתי ארצה. לא חשבנו שנהיה כל כך הרבה זמן בקפריסין. אך מה קרה? העניין היה זה שבכל פעם הגיעו יחד עם האוניות אנשי סגל אותם היה צריך לשחרר בשמות בדויים ולסדר להם מיד צרטיפיקטים וזה היה על חשבוננו.

הגעת ארצה

הגענו ארצה. אני באתי משוודיה מתנאים מאוד מסודרים, אבל קיבלתי את החיים בארץ באופן נהדר, למרות זאת שלא הגישו לי שום דבר על מגש של כסף. לקח שבועיים עד שכל הקבוצה הגיעה לנאות מרדכי. עוזי היה המדריך שלנו. אני רציתי להשאר יחד עם הקבוצה שלנו, והם רצו לבנות קיבוץ חדש, עוזי הסביר שזו נקודה חדשה שבינתיים נמצאים בה רק כמה צעירים על מנת להחזיק את הנקודה כי יש בקרבת מקום כפר עויין. זה מאוד קסם לנו. כל שליח בא למכור את "הסחורה" שלו. אנחנו רצינו להתחיל מהתחלה לבנות ישוב אני נשארתי 6 1/2 שנים בנאות מרדכי. הייתי צעירה והחיים במקום הזה נתנו לי הרבה

מאוד. עוזי היה שם כ-14 שנים. אנחנו הגענו ארצה לשער העליה אני ממש לא יכולה לספר איך זה היה. בכל אופן אחרי קפריסין שום דבר לא היה גרוע, אכלנו כמו חיילים, ובאמת לא נשארנו רעבים. היתה אבקת חלב, אבקת ביצים, ביצים לא ראינו בכלל, היו פירות, תפוזים ומאוד נהנינו מזה, זה היה המצרך הכי זול.

רציתי מאוד לראות את אחותי, לא ידעתי איך למצוא אותה כי לא היה קיים שום משרד כדי לקבל אינפורמציה. ובכן נסענו לאגד בחיפה. שם אמרו לנו לנסוע קודם לבנימינה כי לא היה קשר לכפר גליקסון רק בערב היה אוטובוס. לא ראיתי את אחותי 10 שנים מ-38 עד 48 ההבדל בינינו בגיל היה גם כן 10 שנים. לחבר שלי היה אח בגלעד, אבל קודם נסענו לראות את אחותי. הגענו לבנימינה עם תרמיל על הגב, וחשבנו ללכת לשם כי אוטובוס יש רק בערב. אבל הזהירו אותנו: "אל תלכו" אנחנו הרי לא ידענו שזה מסוכן. הגענו למשטרת כרכור. יצאה משם קבוצת אנשים, אנחנו ידענו רק מעט עברית, אבל הבינונו שהם הסבירו לנו שאם נמשיך כך זה אומר לעבור את השדות, ושזה אסור, אכן הם עשו לנו "שטיפת מוח", והם צלצלו לכפר גליקסון שיודיעו להילדה באמל, והנה אחותי הגיעה בטרקטור.

מפגש עם אחותי

אני הכרתי אותה בתור בחורה מצוחצחת לפני שעלתה ארצה, בארץ היא כל השנים עבדה רק בשדות כי היא רצתה לעבוד כמו הבחורים. אני למדתי בקפריסין גרמנית ובעזרת החבר שלי התחלתי לקרוא אפילו ספרים בגרמנית. דיברתי אליה בגרמנית ואמרתי לה שהיא השמינה קצת - וליטפתי אותה בעדינות, הרגשתי שהיא מאוד לא מטופחת אז שאלתי אותה אם היא לא משתמשת בקרמים כי היא היתה נראית נורא, חוץ מזה היא מיהרה להגיע והיתה מלובשת בבגדי עבודה, אבל שמחתי לפגוש אותה. אחר כך נסענו לגלעד. לחבר שלי דווקא לא היה כל כך חשוב לפגוש את אחיו מיד כך זה אצל בחורים. היינו שבוע בגלעד ואחר כך חזרנו לנאות מרדכי. נסענו מגלעד באיזה טרמפ לחיפה, בעצם אמרו לנו שצריך לנסוע קודם לטבריה ומשם לקרית שמונה ומשם לחיפה. קודם נסענו עם אוטו משא של המשק, נהניתי לשבת על יד הנהג. בחיפה נפגשנו עם זוג מכרים, ונסענו יחד באוטובוס לטבריה. בדיוק אז פרצה מלחמת השחרור, ויומיים היו יריות בתחנה. טבריה למטה היתה עיר ערבית והתחנה היתה למטה. ובכן אמרו לנו: "אתם לא נוסעים לשום מקום, אתם עולים למעלה במשוריין ושם תשארו בבית מלון. עברו יומיים ועוזי הופיע, זה היה ממש נהדר הרי לא

התמצאנו עדיין. על ידינו עמד שם חבר שאיתו כבר שוחחנו לפני כן הוא אמר לנו שהוא מאפיקים ושאנחנו נוסעים אתו:", אני אכניס אתכם לחדר שלי ולמחרת תוכלו להמשיך לנסוע". אז אפשר היה באמת להאמין לבני אדם. הוא לקח אותנו למזכיר הקיבוץ וסידר לנו חדר עם סדינים וכל השאר. אכלנו בחדר האוכל ואחר כך הוא קיבל אותנו בלבביות, והזמין אותנו לחדר שלו אל משפחתו. למחרת בבוקר כשמסרנו לו את המפתחות הוא אמר לנו: "אם לא תוכלו להמשיך בנסיעה תחזרו אלינו, אני אשמור בינתיים את המפתחות אצלי".